

**ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII
„ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ) LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE, t. II
(1999)**

REZUMATE

Analiza statistico-lexicală a limbilor paralele

Rezumat

Obiectul articolului îl formează cercetarea statistică a plasării celor mai frecvente verbe în textele medicale, tehnice și economice. Baza metodologică o formează vederea stratificată asupra vocabularului de specialitate ca unitate a stratului lexical general (V.G.O.S.), a fondului lexical de bază al științelor parțiale (V.F.), a stratului interdisciplinar al lexicului de bază de specialitate (V.S.C.) și a terminologiei științifice de specialitate (V.S.S.).

Modul conjunctiv în limbile franceză și română

Rezumat

Modul conjunctiv, deși cunoaște două forme temporale în limba română și patru (din care numai două folosite în prezent) - în limba franceză, se arată a nu avea valori temporale nete, el fiind un mod al *interpretării* faptelor, și nu al *actualizării* acestora.

Mod în mare măsură dependent, impus de reguli ce țin mai degrabă de tendințele limbii decât de o rigiditate internă, cu o distribuție asimetrică în cele două limbi, conjunctivul poate exprima, prin formele sale, în funcție de sensul contextului în care apare, în limbile română și franceză, valoarea modală (primordială) aletică <posibil>, cu variantele <ipotetic> și <imaginar>, valori orientate în viitor (*Caut un cadou care să corespundă gusturilor lui / Je cherche un cadeau qui corresponde à ses goûts*) sau în trecut (*Ce cadou puteam găsi, care să fi corespuns gusturilor lui? / Quel cadeau qui ait correspondu a ses goûts pouvais-je trouver?*); conjunctivul mai poate apărea în contexte în care, în funcție de sensul general al acestora, de semantismul intern al elementului regent sau al altor modalizatori (semiauxiliare de modalitate, adjective și adverbe modalizatoare, negația, intonația), poate exprima alte valori ale modalităților *aletice, epistemice, deontice, deziderative* sau *axiologice*.

Comparând cele două forme temporale ale conjunctivului în cele două limbi constatăm că forma de perfect (*passé*) are, atât în română cât și în franceză, o distribuție și o frecvență mult mai reduse față de forma de prezent și actualizează mai puține valori decât prezentul. În ceea ce privește perfectul conjunctivului în cele două limbi, remarcăm că acesta este mai folosit în română, având o distribuție și o frecvență mai mari decât conjunctivul perfect francez.

Morfemele adversative în română și în portugheză

Rezumat

Deși limbi din arii laterale, prezentînd multiple concordanțe la nivel lexical, româna și portugheza au evoluat distinct în ceea ce privește morfemele adversative. Limba română se dovedește inovatoare: ea și-a constituit un microsistem adversativ bogat, ale cărui elemente - chiar dacă le luăm în considerație numai pe cele fundamentale -, de origine diferită, exprimă opoziția în toate gradele sale - minim, mediu și maxim - și în mod nuanțat. Portugheza, dimpotrivă, se dovedește conservatoare: ea dispune de un singur morfem adversativ, moștenit din latină, care cumulează două dintre cele trei grade de opoziție. Datorită specializării lor pentru o anumită valoare adversativă, morfemele românești au o distribuție mai liberă decît morfemul *mas* din portugheză. Diferența dintre aceste morfeme în cele două limbi nu este numai una de natură sintactică și semantică, ci și de natură pragmatică (privitoare la funcționarea lor din punct de vedere discursiv).

Cîteva caracteristici ale graiului românesc din Petrești / Alba

Rezumat

Articolul de față își propune să prezinte cîteva caracteristici de bază din domeniul foneticii și fonologiei, al gramaticii și lexicului graiului românesc din Petrești/Alba, care se încadrează în tipul de grai crișan, înglobînd, pe de o parte, particularități comune cu graiurile din Muntenia, Banat și Moldova și, pe de altă parte, elemente străine, în special din dialectul sășesc, din varianta austriacă a germanei și din maghiară.

Elemente lexicale de influență germană în scrieri românești de psihologie

Rezumat

Către sfîrșitul secolului al XIX-lea, progresul științelor pozitive a determinat în spațiul de limbă română un climat de idei propice pentru construirea unei psihologii științifice. Învățații români, interesați de introducerea în școala românească a științei psihologiei, și-au dobîndit cunoștințele în mare parte la universitățile germane. Dacă la început s-a tradus foarte mult din germană (manuale și lucrări de popularizare), mai tîrziu, psihologia devine disciplină universitară și capătă un loc bine definit în planurile de învățămînt.

Dat fiind domeniul de graniță în care se situează psihologia, este dificil de determinat un vocabular specific acestui sector - o tratare exclusiv psihologică ar face ca numărul lexemelor și sintagmelor specifice să rămînă foarte scăzut și nu ar reflecta influența limbii străine în toată amploarea sa, în scrierile de specialitate.

În lucrările analizate (patru cărți din patru etape reprezentative pentru epoca de consolidare a limbii române literare), numărul neologismelor de proveniență germană este redus, nefiind prea mult depășit nici de cel al neologismelor de origine multiplă - se observă că aceste cuvinte nu sînt, în general, de specialitate, ci aparțin limbii comune și, în parte, limbajului tehnic. Alta este însă situația calcurilor: lucrările analizate arată cum a preluat limba română semantica cuvintelor germane, rezultatul fiind un număr de calcuri semantice; atunci cînd alături de semantică s-a preluat și structura lexemelor germane, s-au format calcuri de structură foarte transparente, fapt verificat și la nivel sintagmatic.

Pentru completarea tabloului influenței germane (fără a face însă obiectul unei cercetări amănunțite) amintim imitarea regimului unor prepoziții și folosirea unor verbe de conjugarea întîi la conjugarea a IV-a. Ultima observație privește derivarea adjectivală în *-ic*, ce reflectă regula de formare a adjectivelor germane în *-isch*.

К вопросу об отношении синтаксической инерентности в русском и румынском языках

РЕЗЮМЕ

Работа принимает во внимание важнейшие теории в связи со синтаксическим отношением между подлежащим и сказуемым. Наше исследование указывает, что лингвистические теории, касающиеся отношения между главными членами предложения, имеют общие точки зрения, но и отличительные. Мы демонстрируем, однако, что на уровне синтаксической системы русского и румынского языков не выявились все синтаксические импликация этого типа отношения. Главный вывод нашего исследования заключается в том, в случае этого синтаксического отношения сказуемое содержит в своей морфологической форме морфологические и синтаксические данные подлежащего и подлежащее может актуализироваться само по себе и содержит в своей морфологической форме данные сказуемого. Следовательно, этот тип синтаксического отношения находится на уровне синтаксических функций и, парадоксально, можно сказать, что в этом случае функции «генерируют» синтаксическое отношение между ними.

Sens și referință

Rezumat

Conceptul de «referință» reprezintă o problemă complicată și controversată. Diacronic vorbind, acesta poate fi apropiat de conceptul logicii medievale de *suppositio*. În demersul nostru ne folosim de o clasificare care are în vedere o referință externă (conceptuală) și o referință internă (factuală), deoarece considerăm că trebuie să păstrăm distinct obiectul real de obiectul cunoașterii (epistemic). De asemenea, apreciem că referința nu se confundă nici cu referențialul, pentru că, vorbind despre referință ne gândim întotdeauna la ceva obiectiv, iar referențialul ni-1 imaginăm ca un loc geometric al obiectivului și subiectivului, «punct» de emergență a obiectului subiectivizat și a subiectului obiectivizat. În ceea ce privește «sensul», am considerat că are o mare importanță dimensiunea pragmatică, încercînd să formulăm reguli de stabilire a acestuia nu numai cu privire la diferite sfere ale activității lingvistice, dar și la diferite niveluri de însușire a sistemelor de semne. Reprezentarea conceptuală pe care o avem noi despre o anumită realitate este, în fond, sensul pe care îl dăm noi, în gândire, realității respective sau, cum ar spune Frege, cu o formulare prea puțin analitică, modul în care noi denotăm realitatea respectivă. Pentru a putea denota un obiect real, noi trebuie să avem o reprezentare conceptuală despre acel obiect real, să-1 transformăm în obiect al cunoașterii, să-i dăm un sens. Limba este aceea care ne ajută s-o facem, ea este aceea prin care se constituie semnele, ea «simbolizează» gândirea noastră.

Asupra unor valori ale conjuncției *deca* în versiunile Apostolului din secolul al XVI-lea

Rezumat

Discuția noastră încearcă să arate că *vrom. deca* este rezultatul unei compuneri a două elemente gramaticale avînd valori multiple. Dat fiind caracterul suplu al instrumentelor gramaticale, posibilitățile acestora de a reda variate relații generează treceri neașteptate, greu demonstrabile pe cale științifică, însă reale în planul evoluției limbii. Punctul de plecare al unei acțiuni fiind cu ușurință conceput drept cauză a acelei acțiuni, unirea dintre *de* și *ca* s-a făcut în scopul exprimării unor sensuri cerute de situații reale de comunicare în care trebuia redată valoarea 'dacă așadar', unde *de* semnifică 'dacă' — o condiție pentru ca acțiunea să se inițieze -, iar *ca* semnifică 'așadar' - ceea ce exprimă succesiunea și consecința, concepte strîns legate de categoria timpului. Sensul temporal a rămas pregnant o vreme, însă în momentele în care cauzele erau conținute au

ieșit la iveală aceste valori. Tocmai nuanțele devenite secundare în urma acestei alăturări au fost promovate ulterior, ajungându-se la actualul *dacă*. Considerăm că acest mod de a concepe relațiile dintre fenomene a dus la confuzia **post hoc, ergo propter hoc** care stă la baza valorilor multiple ale acestei forme.

Conceptul de neutru spaniol în lingvistica hispanică (de la Nebrija la exegeții moderni)

R e z u m a t

Prezenta lucrare își propune o analiză diacronică circumscrisă conceptului de neutru în cadrul lingvisticii hispanice. Trei sunt autorii asupra cărora s-a oprit studiul de față, considerați a reprezenta cele trei opinii de bază. Elio Antonio de Nebrija oferă o primă teorie în monumentală operă *Gramática de la lengua castellana*, și anume: existența genului neutru în limba spaniolă, teorie supusă modelelor gramaticilor clasice. Părerea caracterizează perioada umanistă și începuturile studiilor lingvistice în Spania. Andres Bello în *Gramática de la lengua castellana* se desprinde deja de modelele clasice și prefigurează teoriile moderne. În concepția sa limba spaniolă are un gen neutru, dar numai considerat după anumite criterii date, gen ce reprezintă particularități în opoziție cu genul masculin și feminin. Teoria modernă, originală și care surprinde realitatea existentă în limbă este ilustrată de eminentul lingvist Samuel Gili Gaya în *Curso superior de sintaxis española*: limba spaniolă nu are gen neutru, ci forme neutre conservate din limba latină.

Alegerea autorilor nu a fost, nicidecum, arbitrară ci s-a avut în vedere uriașa valoare a contribuției lor în domeniul studiilor lingvistice hispanice.

Supletivismul în limba rusă: relație între categorii și forma cuvântului

R e z u m a t

În lucrare se discută, exemplificându-se cu material lingvistic din câteva limbi, fenomenul de supletivism, înțeles ca variație lexicală și gramaticală a semnificativului, în clasa substantivului, adjectivului și a pronumelui personal. Se subliniază legătura dintre evoluția categoriei gramaticale exprimate și cea a semnificativului (universală), insistându-se asupra fenomenului așa cum se prezintă el în limba rusă, unde se poate urmări parțial constituirea paradigmei supletive la câteva substantive și adjective în perioada istorică.

Structura gramaticală versus referențială în definițiile date în limba engleză

R e z u m a t

Lucrarea arată că pentru orice propoziție sau frază structura gramaticală nu coincide cu cea referențială, în timp ce orice structură referențială poate fi exprimată printr-o varietate de forme gramaticale. Se poate deci concluziona că gramatica și sistemul referențial sînt într-o oarecare măsură independente una de cealaltă și nici nu coincid. În același timp, deoarece astfel de structuri referențiale nu pot fi exprimate prin anumite tipuri de construcții gramaticale, rezultă că există un anumit grad de interdependență între cele două componente.

Structura gramaticală se deosebește de cea referențială în mai multe privințe, cele mai importante fiind (a) în tipurile de clase de unități - gramatica operează cu entități sintactice, iar sistemul referențial - cu identități din lumea reală or ipotetică și (b) relațiile ierarhice în gramatică sînt strict parte-întreg, în timp ce în sistemul referențial acestea sînt atît de tip parte-întreg, cît și taxonomice.

Din perspectivă referențială, definițiile în limba engleză au în mod obligatoriu două componente: o funcție de denumire și una de echivalență, prima fiind presupusă ca

fiind necunoscută ascultătorului, iar cea de-a doua – cunoscută. Deoarece aceste funcții trebuie să se afle în legătură pentru ca definiția să poată exista, aceasta trebuie să fie exprimată cel puțin la nivelul unei propoziții.

Propoziția posesivă: o abordare tipologică și socio-lingvistică

R e z u m a t

Prezenta lucrare își propune o abordare integrală a propozițiilor posesive, atât la nivel sincron, cât și la nivel diacronic. Autorul analizează aceste propoziții în mai multe familii de limbi, ajungând la următoarea clasificare: structuri de tipul *a avea* (cu un verb tranzitiv), ca în română: « eu am o carte », și structuri de tipul *a fi* (cu un verb de existență), ca în latină: « mihi est liber ». Structurile de tipul *a avea* sînt mai recente, iar cele de tipul *a fi* sînt mai vechi și încă predomină în unele familii de limbi (semită, fino-ugrică și altaică). În continuare autorul încearcă să stabilească cauzele acestei mutații sintactice, atribuind-o evoluției conceptului de proprietate, de la modelul de proprietate concretă (prin apropiere la obiectul posedat) la cel de proprietate abstractă (prin convenție socială). În cele din urmă, se propun mijloacele prin care structurile de tipul *a avea* apar și țin să ia locul structurilor de tipul *a fi* și anume, a) utilizarea unui verb tranzitiv cu sensul de « a ține », « a purta », « a apuca » (ex. în greacă « εχω », în latină « habeo »), b) reinterpretarea materialului morfologic al structurilor de tipul *a fi*. În acest caz, verbul de existență, o postpoziție sau prepoziție sînt reinterpretate ca fiind un verb tranzitiv de posesie (ex. în chineză, în țigănească, în bribri).

La modalité - axe du discours politique

R é s u m é

Le discours politique est une forme spécifique de communication entre les représentants (ou les candidats) au pouvoir et les citoyens. Il nous paraît intéressant d'examiner son fonctionnement durant les élections dans les organes législatifs, période extrêmement active du point de vue politique. On a examiné le discours des représentants des différentes orientations et partis de la République Moldova.

Quoique le système politique actuel soit pluripartite, on doit mentionner que le discours politique des représentants de différentes orientations se construit d'après le même schéma.

Les discussions politiques peuvent aider à comprendre ou à déformer la réalité. Dans une campagne électorale le rôle du discours politique s'accroît beaucoup, parce qu'il représente un des moyens essentiels d'influence sur l'option publique. La période d'avant les élections est le temps d'une réalité virtuelle, dans lequel on attribue une importance axiale aux différentes possibilités, probabilités, promesses, illusions, instructions, nécessités, impossibilités, interdictions, désirs, volontés, intentions. Tous ces concepts à valeur modale forment le pivot du discours politique, ils organisent et structurent son organisation. On entend par modalité l'attitude de l'auteur envers la réalité/irréalité de son discours, qui rend possible le passage de la virtualité à l'actualité.

Les éléments modaux servent à déterminer les concepts des différents partis ennemis, à souligner son propre point de vue comme «réel», «vrai» et celui des concurrents comme «irréel», «illusion», «mythe», «mensonge». En partant de la connaissance des nécessités, des espoirs et des intentions de différents partis et candidats, on examine leurs possibilités et probabilités dans la réalisation de leur programme. On souligne aussi l'abondance des promesses et des crédos politiques qui contiennent des concepts modaux (vérité, foie, stabilité). Les discours des candidats émanent sûreté et crédibilité en leur programme. Tous contiennent quantités de conseils à propos de ce qu'on doit ou on ne doit pas faire - des leçons de gouverner.

La terminologie modale se répartit d'une manière inégale: si, par exemple, les communistes donnent la préférence aux promesses, les partis qui exercent le pouvoir

actuellement s'occupent plutôt à honorer leurs obligations. Le degré de réalisation de leurs programmes entrevoit d'avance de grandes différences.

A la fin des discours politiques est presque obligatoire un (plusieurs) appel qui a un caractère impératif orienté à mobiliser le locuteur.

Pentru o analiză a discursului filozofic

R e z u m a t

Evoluția istorică a filozofiei pare să confirme ideea că reflecția sistematică asupra *faptului-de-a-fi* a fost alimentată de perplexitățile cărora a trebuit, mereu, să le răspundă. Ceea ce marchează, însă, în mod esențial, secolul nostru este faptul că produsul intelectual - textul în primul rând - își suspendă în mod hotărât legăturile cu exteriorul și își abolește dependențele. Domeniul filozofiei se populează cu *entități lingvistice* și, mai apoi, cu semne. Treptat, această « cotitură lingvistică » a devenit o « cotitură comunicativă », în cazul filozofiei, după cum observă Andrei Marga: « ...filozofiei însăși i se atribuie o sarcină pur lingvistică, aceea a purificării vorbirii de fascinația reziduurilor speculative, a eliberării ei de povara falselor probleme ».

Există numeroase « orizonturi lingvistice sau semiotice » care pot fi investigate și în care se poate desfășura discursivitatea filozofică: expresivitatea, realitatea virtuală, implicitarea, interpretarea sau argumentarea. Prezentarea succesivă și succintă a acestor orizonturi se dovedește a fi nu numai un demers interesant, dar și necesar.